

ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΤΣΑΚΩΝΑ

Καθηγητής Διεθνών Σχέσεων στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και επικεφαλής του προγράμματος ασφάλειας και εξωτερικής πολιτικής στο **ΕΥΑΝΕΜΕΙ**

Ελληνοτουρκικά

Προβλέψεις για το 2023

ΤΑ ΝΕΑ

5

30 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2022
- 1 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2023

Στο αντίστοιχο περυσινό αφιέρωμα όπου φιλοξενήθηκαν οι προβλέψεις μας για το επερχόμενο 2022 σημειώναμε ότι η Τουρκία δεν θα παραμείνει μόνον η σημαντικότερη απειλή για την ασφάλεια της Ελλάδας αλλά και ότι οι εσωτερικές και εξωτερικές πιέσεις που θα συνέχιζε να δέχεται το «καθεστώς Ερντογάν» – και οι οποίες θα εντεινόταν – δεν θα συνεπάγονταν ούτε την αναδίπλωση της στάσης της Τουρκίας έναντι των ΗΠΑ ή/και της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά ούτε και την υιοθέτηση μιας λιγότερο επιθετικής ή/και διαλλακτικότερης στάσης έναντι της Ελλάδας ή πολύ περισσότερο έναντι της Κύπρου. Επισμαίναμε έτσι ότι, παρότι το 2021 έκλινε με σαφώς μικρότερη ή/και ελεγχόμενη ένταση στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, το 2022 κάθε άλλο παρά εξασφάλιζε την επιστροφή της ελληνοτουρκικής αντιπαράθεσης στην ιδιαίτερη κανονικότητα μιας «συγκρουσιακής ομαλότητας».

Δυστυχώς ο πρόεδρος Ερντογάν δεν αρκέστηκε μόνον στην επαλίθευση των επιφυλάξεών μας αλλά φρόντισε να τις ενισχύσει και μάλιστα με τον πλέον δυναμικό τρόπο. Πράγματι, καθ' όλη τη διάρκεια της χρονιάς που τελειώνει οι ελληνοτουρκικές σχέσεις χαρακτηρίστηκαν από μεγάλη ένταση ενώ η συμπεριφορά της Τουρκίας έναντι της Ελλάδας κινήθηκε σε πρωτοφανή επίπεδα ακραίας ρητορικής. Έτσι, στο πλαίσιο του ευρύτερου αναθεωρητικού

του οποίου η Τουρκία είχε σοβαρά κλονίσει λόγω της αγοράς του ρωσικού πυραυλικού συστήματος S-400 καθώς και για την ΕΕ, ιδιαίτερα συγκεκριμένα κράτη-μέλη της ΕΕ με οικονομικά συμφέροντα στην Τουρκία. Στη χρονιά που έρχεται, και ενώ ο πόλεμος στην Ουκρανία συνεχίζεται, η Τουρκία θα συνεχίσει να αποτελεί έναν χρήσιμο αλλά ταυτόχρονα προβληματικό εταίρο για τη Δύση ή όπως πολύ εύστοχα είχε επισημάνει ο τέως αμερικανός πρόεδρος στο ΝΑΤΟ: «το μοναδικό κράτος με το οποίο η Δύση είναι πολύ δύσκολο να ζει μαζί του και σχεδόν αδύνατο να ζει χωρίς αυτό».

Η «πολυεστιακή» πολιτική ελεγχόμενης έντασης έναντι της Ελλάδας αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης στρατηγικής «εξαναγκαστικής διπλωματίας» που αφορά αρκετές ακόμα χώρες της Ανατολικής Μεσογείου, κυρίως την Κύπρο, το Ισραήλ και την Αίγυπτο. Η στρατηγική αυτή αποσκοπεί στην ανατροπή τετελεσμένων που η Τουρκία θεωρεί ότι έχουν δημιουργηθεί εις βάρος της μέσω της άσκησης διπλωματικής και στρατιωτικής πίεσης σε συγκεκριμένα κράτη της περιοχής. Παρότι η στρατηγική αυτή δεν απέφερε τα επιθυμητά αποτελέσματα μέχρι σήμερα είναι εντούτοις απίθανο να εγκαταλειφθεί το 2023, τη χρονιά συμπλήρωσης εκατό χρόνων από την υπογραφή της Συνθήκης Ειρήνης της Λωζάννης, η οποία έθεσε τα όρια του σύγχρονου τουρκικού κράτους και την οποία ο ιδρυτής της «Νέας Τουρκίας» έχει δηλώσει ότι επιθυμεί διακαώς να αναθεωρήσει.

Μέσα στο πρώτο εξάμηνο του νέου έτους (από τον Φεβρουάριο μέχρι και τον Μάιο) πρόκειται να διεξαχθούν «παράλληλες» εκλογικές αναμετρήσεις στην Κύπρο, την Ελλάδα και την Τουρκία. Κομβικό σημείο για τις αποφάσεις του τουρκικού προέδρου έναντι της Ελλάδας και της Κύπρου θα αποτελέσουν τα αποτελέσματα των δημοσκοπήσεων μετά την ανακοίνωση του ονόματος του αντιπάλου του στις προεδρικές εκλογές. Μικρή διαφορά και το ενδεχόμενο επανεκλογής του θα συνεπάγεται μάλλον τη συνέχιση της υψηλής ρητορικής και των ακραίων δηλώσεων. Μεγάλη όμως διαφορά και το σοβαρό ενδεχόμενο ήττας του μπορεί να τον ωθήσει στη μεταφορά της ακραίας ρητορικής στο «πέδίο», στην Ανατολική Μεσόγειο ή/και στο Αιγαίο.

Πέρα από την αυτονομία προετοιμασία αποτροπής ενός θερμού επεισοδίου ή/και νέων τετελεσμένων στην Ανατολική Μεσόγειο, η ελληνική στρατηγική εξισορρόπησης μιας – αναμφίβολα αναβαθμισμένης, λόγω του πολέμου στην Ουκρανία – Τουρκίας θα μπορούσε να καταστεί αποτελεσματικότερη εάν εμπλουτιστεί με διεθνείς πρωτοβουλίες που θα υποχρεώσουν την Τουρκία να μετρά το κόστος από τη συνέχιση της υφιστάμενης επιθετικής συμπεριφοράς της απέναντι στην Ελλάδα και την Κύπρο ενώ παράλληλα θα υποδεικνύουν το όφελος από ενδεχόμενη αλλαγή της συμπεριφοράς της.

Είναι προς το συμφέρον της Ελλάδας οι μέχρι τώρα διμερείς συμφωνίες οριοθέτησης θαλασσιών ζωνών με την Ιταλία, την Αλβανία και την Αίγυπτο καθώς και η επιχειρούμενη προσπάθεια οριοθέτησης ΑΟΖ με τη Λιβύη να ενταχθούν στο προταθέν από την ΕΕ πολυμερές πλαίσιο της Διακοκλής για την Ανατολική Μεσόγειο. Η ανάληψη πρωτοβουλίας από την Ελλάδα για την αναζωογόνηση της συγκεκριμένης ευρωπαϊκής πρότασης και τη συν-διαμόρφωση της ατζέντας της Διακοκλής μπορεί –ακόμα και εάν δεν ευοδωθεί πλήρως – να λειτουργήσει ως «δίκτυο ασφαλείας» για την Ελλάδα και την Κύπρο όσον αφορά τον περιορισμό της συμπεριφοράς της Τουρκίας κατά τους πρώτους έξι μήνες της δυσκολότερης ίσως χρονιάς στην ιστορία των ελληνοτουρκικών σχέσεων.

Ενώ ο πόλεμος στην Ουκρανία συνεχίζεται, η Τουρκία θα συνεχίσει να αποτελεί έναν χρήσιμο αλλά ταυτόχρονα προβληματικό εταίρο για τη Δύση ή όπως πολύ εύστοχα είχε επισημάνει ο τέως αμερικανός πρόεδρος στο ΝΑΤΟ: «Το μοναδικό κράτος με το οποίο η Δύση είναι πολύ δύσκολο να ζει μαζί του και σχεδόν αδύνατο να ζει χωρίς αυτό»

«Πολυεστιακή» πολιτική ελεγχόμενης έντασης

αφηνήματος της «Γαλάζιας Πατρίδας», η Τουρκία παρέμεινε πιστή στην πολιτική της δημιουργίας και διατήρησης πολλών και παράλληλων εστιών ελεγχόμενης έντασης στις σχέσεις της με την Ελλάδα. Επιπλέον, εντός του 2022, προχώρησε στην αμφισβήτηση όχι μόνον των κυριαρχικών δικαιωμάτων αλλά και της ίδιας της κυριαρχίας της Ελλάδας επί συγκεκριμένων νησιών και νησιδίων του Αιγαίου αναγνωρίζοντας ένα αφήγημα που την εμφανίζει ως τάχα αμυνόμενη απέναντι στην παράνομη και επιθετική συμπεριφορά της Ελλάδας (η οποία εξολιγίζει ορισμένα νησιά απειλώντας την Τουρκία) ενώ παράλληλα καταπέζει συστηματικά τη μουσουλμανική μειονότητα στη Θράκη. Ήταν μάλιστα ο ίδιος ο πρόεδρος Ερντογάν που απείλησε την Ελλάδα ότι μπορεί «να έρθει ξαφνικά ένα βράδυ» ή ακόμα ότι ο τουρκικός κατασκευής βαλυστοχικός πυραύλος μπορεί να έχει στόχο την ελληνική πρωτεύουσα. Δυστυχώς, η συγκεκριμένη πολιτική διατήρησης παράλληλων μετώπων ελεγχόμενης έντασης δεν αναμένεται να εγκαταλειφθεί στη χρονιά που έρχεται καθώς εξασφαλίζει στον πρόεδρο Ερντογάν την πρωτοβουλία των κινήσεων και τη δυνατότητα αυτοεπίθεσης της έντασης με την Ελλάδα σε χρόνο και σημείο που εκείνος κάθε φορά επιλέγει.

Η επιθετική και προκλητική συμπεριφορά της Τουρκίας έναντι της Ελλάδας συνδυάστηκε με την περαιτέρω «αυτονόμηση» της από τη Δύση (ΗΠΑ και Ευρωπαϊκή Ένωση) και κυρίως διευκολύνθηκε από την αναβάθμιση της θέσης της λόγω της εισβολής της Ρωσίας στην Ουκρανία τον Φεβρουάριο του 2022. Πράγματι, ο πόλεμος στην Ουκρανία – ο οποίος ενισχυσε δραματικά την υφιστάμενη γεωπολιτική αστάθεια σε παγκόσμιο και περιφερειακό επίπεδο – προσέφερε στην Τουρκία την ευκαιρία εκμετάλλευσης της σημαντικής γεωπολιτικής της θέσης, τόσο σε σχέση με τον έλεγχο των Στενών όσο και με τη γειτνίαση και τη στενή σχέση και με τις δύο εμπόλεμες πλευρές, προκειμένου να «πουλήσει» στη Δύση, κυρίως στις ΗΠΑ, υπηρεσίες διαμεσολάβησης στην προοπτική τερματισμού του πολέμου. Όμως η δυνατότητα ανάληψης διαμεσολαβητικού ρόλου – όπως απέδειξε η συμφωνία για τη Ρωσία στις χώρες της Αφρικής και η αποσρόβηση μιας παγκόσμιας επιτοπιστικής κρίσης – δεν είναι μόνον συμβατή με τη γενικότερη προσπάθεια «αυτονόμησης» της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής. Έχει ταυτόχρονα καταστήσει την Τουρκία έναν «χρήσιμο εταίρο» για τη Δύση, ΗΠΑ και ΝΑΤΟ (τη συνοχή